جیهانی چیرۆك

ئەحمەد قادر سەعید

سەگ و تەنیایی

که له ماڵێ هاتمه دەرێ ، شەوێکی تاریك و ئەنگوسته چاوبوو ، تۆف ، شەستەباران وەك کوندەی سەر بەرەوژێر دەهاته خوارێ ، گڵۆپی سەر شەقامەکان وەك فیشەکدانی مامەشانیان لێهاتبوو ، نیوە نیوە نەبێ هەڵنەبیوون . نەمدەزانی بەرەو کوێ ملی رێگەم گرتووه ، ئەوەنده نەبێ تەنیایی له ماڵەوه بێزاری کردبووم ، باکم نەبوو پاش ماوەیەکی دیکه هێنده تەڕ دەبەم ، دەبمه جله سەگ و خۆم بۆ هەڵناگیرێ و جلەکانم ناتوانم .. ویستم بگەڕێمەوه ، تەقەم له دەرگای حەوشه هەستاند ، بێسوود بوو کەسێك نەبوو بیکاتەوه ، بۆیه به راسته شەقامەکەدا بەرەو کۆڵانه تەنگەکەی دەکەوتەوه سەر رێگا سێڕیانەکە ملم پێوەنا ، دەمویست بەرەو رۆخی رووبارەکەی قەراغ شار بڕۆم ، خۆشم نەمزانی بۆ لەناوەراستی ئەو سێڕیانەدا چەقیم ، چەخماخەی گەواڵه هەورێکی رەش تارمایی دیمەنێکی سەیری نیشاندام بەخۆمدا هاتمەوه ، پێموابوو کات لەوە بەدەرە ئادەمیزادێکی ئاسایی لەو شەوە دەیجوورەدا له دەرەوەبێت . بەرەو پێشەوه هەنگاوم هەڵێنایەوه .. ئێستا زانیم من کارێك سەری خۆزگەی پێ هەڵگرتووم له پەراوێزیدا ژیان بەسەر دەبەم ، ئومێد له هەوارگەیدا دەچنمەوه ، هەر بۆیەش بەلامەوه مەبەست نەبوو کەسانی نەگریس بڵێن دەرکراوه ، یان وەك شێتی سەر شەقامان ئالودەی تەنیایییەو له گوللەی وێڵیش سڵ ناکاتەوه ، ناسڵەمێمەوه تا چاوم له دوورەوه دیدەی مەستی «ئامان» رانەمووسێ ، ئەوکاته فەرامۆشی ئەشکەنجەی سالانی دێرین دێت . تارمایی بوو به ماخۆلیان و گیان و لەشمی تەنی ، دەمارەکانم گرژبوون ، هۆشمی له جیهانی ئاسایی هێنایه دەرێ ، بەبێ ئاگا کۆڵانه تەنگەکە تێکیەوه پێچام . هەستمکرد وا بەتەواوی تەڕبووم ، ئاو لەسەر و پۆتەلاکم دەچۆڕێتەوه ، جلەکانی بەرم گرانبوون ، بۆیه به ئەستەم هەنگاوم بۆ هەڵدەهاتەوه . گرانی هەنگاو و جیهانی تارمایی یادێکی دێرینی خسته سەر سفرەی ڕاخراوی دەروون .. یاد بوو به دیمەنێکی لێڵ ، ئینجا ڕوون ، روونتر هاته پێشەوەو کەوته سەما ، سەمایەکی هێمن وەك هێمنی بارانی ساڵێکی پەڵه دواکەوتوو . تاکه عەموودی ئەو ناوە نقوومی ناو رووناکیەکی تڵخی کردم ، تا له گەڵ یاددا دەستمان گرت و ئاوازی چۆراوگەی گوێسوانەکان چاوی پێ لێك نام :

«خۆت سەرەتای ئەوینێکی ئاڵبووی و گوتت ، تۆ پەیامی دڵی ژانگرتوومی ، لەدوو توویی پەرەکانیدا هەتوانی بڕینی چەند ساڵەمت پێیه لێیم بێبەش مەکە .. با بڕێك دەردم سووك بێ و هەناسەی بەتوگەیشتن هەڵکێشم . تۆ سەرگوزشتەی خۆشەویستییەکی رەسەنی ، له پێناویدا دەسووتێم ، دڵت دەکەمه دوائارامگاو هێلانەی بوونمی لێدروست دەکەم ، خەوی سەرخۆشیمی به ئاسوودەیی لێدەشکێنم تۆ تاسەی دوا هەناسەی ژیانمی .. ئاوات له بوونتدا دێته دی نەکەی دەروازەی فەرامۆشی لەسەر داخەی ..»

«دەمم به گەردنی نامەتەوەنا ، تێر بەرامەی ئەوساتەییم مژی خەوێکی تاسبردوو بردمیەوه ، هەر لەو کاتەوه پابەندی هەمیشه توندی کردوته پێم و له پێناوی ئەودا هەناسه دەدەم ، بەو شێوەیەی له فەرهەنگی تۆماری ئەودا دەرگای هاتنه دەرەوەم لەسەر کلۆم دراوه بۆیه بەندم تا نهێنیەکان رەها نەکەم»

باران دەستی سەماکردنمی شلکرد ، چاوم بەدەوری خۆمدا گێرایەوه . هەنگاو بەرەو کام جێگا هەڵێنمەوه ؟ خۆشم دەرکم نەدەکرد ، هێنده لەشم تەڕبووه وەك له حەوزێك ئاو

هەڵکێشرابم . هەورەکان بەهاری ئاسا دیسانەوە چەخماخەیاندا ، لە نێو بروسکاندا تارمایی یەکەم روونتردیت ، ترسێکی ناوەخت لەشمی لە ئامێزنا ، تا دەهات زیاتر دەترسام .. بە شێوەیەکی وەها کەم جاران شتیوام بەسەردا هاتووە .

مێزم هێنایەوە بەرخۆم بە دڵخۆشی دانەوە دەمگوت : «رەنگە ئەوەش کەسێکی وەك من سەرلێشێواو و سەرگەردانی ناو دنیای عیشق بووبێت و پێوەندیان لە گەردنی ئەوینی کردبێت .»

زیاتر چاوم کردەوە ، ماوەیەك هەڵگلۆفین ، بەو نیازەی تارمایی یەکە روونتر ببینم و چی دی لەناو ئاوی باراندا شەلال نەبم ، بێ سوودبوو ئەویان لەبەردەمم گەورەتر دەبوو ، بە شێوەیەکی وا هەستم دەکرد ، کە دێت ، رەنگە مێزم لێدات ، لەقوڕاوەکەم وەرداو دەست بخاتە بینمەوەو بمخنکێنێ . چەند جاران ویستم هاوارکەم تاکەسێك فریام بکەوێ و لەو مۆتەکەی مەرگە رزگارم بکات و لەو دەریای بیری پەرتەم هاوێ . بەڵام ئەوەم نەکرد ، هاوارکردنم بە بەزین دەزانی بۆیە بڕیارمدا ئەو گرێ کوێرەیە بکەمەوە ..

کزە بایەکی سارد هۆشی هێنایەوە بەرم و سەرمایەکی بەهێز زایە لەشمەوە وەك سوژن بە لەشمدا بکەن ددانم یەکدی نەدەگرت ، چەقچۆم گەیشتێ ، خۆم سەیر دەهاتە بەرچاو ، من ئەوهاو کەسانی دیکەش دەناسم لە ئامێزی گەرمدا لە رەت بوونی کات بێزارن ، دەیانەوێ شەو راگرن . گەلێك جارانیش «ئامان» ئەو قسانەی بە گیێ مندا دەچرپاندو مەزەی دەبزواندم ، منیش سەری رەزامەیم بۆ دەلەقاندو لە سەرەخۆ چاوم بۆ لێك دەنا . نەمدەزانی من هەر هێندەم ، تەلاری ئەوینم بە پشووە بایەکی تەماوی هەرەس دەهێنێ لەناو دەفتەری لەبیرچوونەوەدا ناوم دەنووسرێ و بە هێڵێکی رەش نیشانە دەکرێ .

چۆڕاوگەکان دیسانەوە بوونەوە سیمفۆنیایەکی لەسەرەخۆ ، ووردە ووردە هەنگاوم هەڵێنایەوە ، بەرەو قوڵایی تاریکی رۆیشتم ، تا یەکەم جار هیچ نەبینم چاوم نووقاند ، کەچی لەو دیوی پەردەی روانینەوە کۆتری خەیاڵ بۆ ناو هێلانەی باوەشی «ئامان» لە شەقەی باڵیدا :

«ئامان گیان ، شۆخی نازدار ، گەردن کێل ، لە ئەوینی تۆدا تواومەتەوە ، پەیمانمان پێکدا شاڕێی ژیان بکەینە روانگەی پێك هێنانی بەختیاری ، نمونەی خۆشەویستی سەردەمبین ، مەبەستی پیرۆزو کارو کامەرانی بچێنین ، دامێنی خاك بەرنەدەین ، بەڵام بێ وەچەیی یەکەم مۆتەکەی نەگریسی شێواندنی گوزەراندنمان بوو .. لەبری گوڵاڵەی بۆن خۆش دڕك و داڵم هاتنە رێ ، ئاسوودەییم شێوا ، بوومە کەسێکی دی ، گۆڕام ، خۆم هۆی سەرەکی ئەو گۆڕانە نەبووم .»

خزیم ، هەنگاوێك ، دوان ، سیان ، لە چوارەمدا نەمتوانی هیچی دی بڕۆم ، لە بان بەردێکی تەختی پاڵ دیوارەکە دانیشتم .. باران خۆشی کردبووە چۆڕاوگەکان ترپەیان کەمببوو . هێمنی ، بێ دەنگیەکی کاتی بوو باڵی بەسەر شاردا کێشابوو . چاوم بڕیە نزیکترین خاڵی بەردەمم ، هەرزوو ئێستا بە تەواوی پشووم نەدابوو پێڵوەکانم گران بوون ، سەرم خستە ناو لەپی دەستمەوە ، بیرەکانم لێك ترازان ، بە هێوور بوونەوەی بڕێك ئازاری لەشم جارێکی دی «ئامان» لەسەر شانۆی تاریکی یاددا دەرکەوتەوە ، «لە ماڵەوە دەستەو ئەژنۆ پشتی بەدیوارەوە داوە ، سەرەتای بەهاری تەمەنی لێبووە بە پایزو گەڵا زەردە بابردووەکانی دەژمارد ، کە چاری بێ کەوتەم ئاهێکی قووڵ لە دەروونیدا هاتە دەرێ .. لە گەڵ خۆی دەدوا ، دەستێکم خستە سەرشانی ، سکاڵای بێ هیوایم لە بەردەمیدا دانا ، نەمدەویست تەما بڕاویشی بکەم ، ئەو بەقسە هات و بێ دەنگی ئەو کاتەی واهەژاند :

- ئەدی ئەتۆ نەتدی ؟
- چی ؟
- هەیهو ، هەر مەیبینە ، چاوت ئەو شتانە ناخوێنێتەوە ..
- دەبڵێ بزانم چی یە ، بەڵکو دیبێتم ؟
- نا هەر مەیبینە .

هەستا ، رووی لێوەرگێڕام ، گوێم لێبوو لەگەڵ خۆی دەدواو دەیگوت :

«بیست ساڵ چاوەڕوانی ماوەیەکی کوشندەیە ، خۆ هەر بە دەساڵیش یەکێکم بووایە ئێستا دوانم دەبوو ، لەسەرو پێم زیادبوو ، ئای ووشەی دایکایەتی چەندە مەزنی ، منداڵ لە ئامێزگرتن چێژێکی ئەفسوناوی دەبەخشێ .. تاکەی منیان لێ بێ بەش دەبم»

دەستم ماندووبوو ، نەرمەبای دواباران ، تیری ڕوانینی ئاراستەی تارمایی بەردەمم دەکرد ، دەستەکانم تەزیبوون ، موچرکەیان پێدا دەهات ، غوربەتیم هەڵیستاندمە سەرپێ ، تەزووی سەرما دەمارەکانی گرژکردبووم ، ڕۆیشتم تارمایی کەوتە جووڵە ، یەکەمجاربوو تێبگەم ئەوەی بەردەمم گیان لەبەرێکەو ئەو لاپەسیوەش ئارامگایەتی ، هەنگاوم بەرەو رووی‌نا ، زیاتر سەری بەرزکردەوەو لە دوایشدا بە هێواشی بێ گوێدانە ئەوەی کەسێك دەیەوێ لێی نزیك بێتەوە ، خۆی هێنایەوە یەك‌و لەشی گرمۆڵە کردەوە ئێستا پشکۆی یادێکی سرتر لەشی داغ کردم ، برینی بەسوێی لێم هاتەوە ژان ، پەپولەی ئەوینی فرێنراوم لە ڕووناکی دابڕا ئەو قسانەی بۆ بەجێ هێشتم :

«ئەو کاتەی خۆشت‌ویستم منداڵ نەبووم ، هەوارگەی چۆڵتم دەزانی ، دەشمزانی ڕێگا هەورازو نشێوە ، دەرگای دڵم لەبەر دەمتدا ئاوەڵەکردەوە ، باغی ئەوینم بە فرمێسکان پاراواکرد ، پەروەردەم‌کردو تۆش گەورەیی مەبەستی پیرۆزت پێناساندم .. لەبەر تریفەی مانگەشەوێدا هەمیشە وەك مۆم دەتوێمەوە .. بەجێم مەهێڵە»

کە وەئاگا هاتمەوە نزیك ببوومەوە ، ترسم ڕەوی‌یەوە ، کە ئەویش زانی هەستا لە گەڵیدا چەند شتێکی دیکەش هەستان ، کەوتمە تێرامانیان ، ماوەیەك لەسەر چیچکان هەڵتروشکام . یادەکان تێکڕا بوونە ڕەوە قولنگی کۆچەری‌و لە شەوێکی تایکدا کۆچیان‌کرد ، تەنیاییان خستە باوەشی ساردمەوە . تەماشای دەورو بەری خۆم کرد تێ‌گەیشتم شەو ڕاشکاوە . بەرەو ماڵەوە کۆڵانەکەم بەجێ هێشت ، پشتم لە ڕووباری قەراغ شارکرد ، تەواو نەبزوتبووم هەستی خشپەی شتێك لە دواوەم سەرنجی کۆکردەوە ، ئاوڕم دایەوە ، سەگێك‌و دوو توتکە لە دوامەوە هەنگاوەکانم تێك دەکەنەوەو دێن . نەمویست لە خۆمیان دوور بخەمەوە . هاتم ، هاتن دەرگای ڕەشە خانووەکەم بە پاڵێکی توند کردەوە ، چوومە ژوورەوە ئەوانیش بە بێ سڵەمینەوە لە گەڵ من خۆیان پێداکرد ، هەناسەیەکی ئاسوودەییم هەڵکێشا ، دڵخۆش بووم لە هاتنەوەی ئەو جارەمدا تەنیانیم بۆیە بڕیارمدا ئەوانە هاوەڵم بن‌و «ئامان» یش دوا هەواری بێ یادی بێ ...

بیری ئەم چیرۆکە لە فۆلکلۆری کوردی‌یەوە وەرگیراوە

کۆنەهەوار

پیرە کەڵەشێر بە بێ وزەییەوە باڵەکانی بەیەکداداو ، ئەمجا بەرووبەکی کزەوە چاوێکی بە دەورو بەری خۆیدا گێڕاو ، کەوتە ورتە ورت :

(ـ ئای زەمانە چیت لە ژێرسەردایە !؟. تا ڕۆژێك بوو ئەم هەوارە چ جۆرە ژیانێکی تێدابوو ؟!.
ئەو دەمە من لە هەرەتی لاوێتی‌دابووم ، بەیانیان زوو بەر لە هەموو گیانداریکی‌تر لە خەو رادەپەڕیم ، قەڵەمبازێکم دەدایە سەر بانیژەکە ، بەو پەری شادی‌یەوە ، وەك گەردی خەو لە خۆم داتەکێنم باڵەکانم بەیەکدا دەدا ، ئەنجا پڕ بە خۆم دەنگم لێ هەڵ‌دەبڕی ، دەمخوێند ، ئای چەند بەختەوەربووم !، ئەوی ڕاستی بێت ئەو دەمە بەلامەوە وابوو کە تاکە دەنگ خۆشی ئەم هەوارەم‌و ، گشت بەیانیانێك لە تەك تیپی مۆسیقای سروشتدا دەچریکێنم !.
ئای زەمانە !. ئێستەش پیرو خەرۆبووم ، لەم کونە هەوارەدا جێ‌ماوم ، خەریکە برسێتی‌و ، تینوویێتی پرزەم لێ دەبڕێت !! .)

خواستی ئەوەبوو هەروا بە یادی جارانەوە لە شوێنی خۆی جووڵەی بۆ نەکات ، بەلام برسێتی جوولاندی ، کەوتە گەڕان ، هەر گەڕا ، چاوی دەگێڕا ، تا لە پەنا وشکە کەڵەکێکی داروخاودا پیرە تانجی‌یەکی بەدی‌کرد ، بە شادی‌یەوە خۆی گەیاندێ ، کە ناسی‌یەوە بە ڕوویەکی خەمناکەوە لەبەر خۆیەوە کەوتەوە ورتە ورت :

(ـ ئای زەمانە چیت لە ژێر سەرایە !؟.. مرۆ تابمێنێ سەدان شتی دژ بە یەك دەبینێ ! .. سەیرکە ئەمە تانجی‌یە ڕەشی خۆمانە ، خەریك‌بوو نەیناسمەوە . بڕوانە چۆن پیرو خەڕو بووە ! سەری لە گوێ قەبر دەلەرزێت ، ئای بەستەزمان ! .. تارۆژێك بوو کوژەکەی شینیان لە مل کردبوویت ، جلی جوانیان بە پشتدا دابوو ، بەلام ئێستاکە ، دیارە تۆش وەك من بێزراویت ، بۆیە والەم کۆنە هەوارمدا جێ‌یان هێشتووین !.